

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 4, Special Issue on Lausanne, p. 233-247, July 2013

Sultan II. Bayezid'in Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar *The Gifts Sultan Bayezid II Sent to His Princes*

Yrd. Doç. Dr. Efkan UZUN
Niğde Üniversitesi - Niğde

Öz: Bu makale Osmanlı sarayında ve devlet ricali arasında çok yaygın olan hediyeleşme ve hanedan mensuplarının hediyeleşme usullerini Sultan II. Bayezid'in şehzadelerine gönderdiği armağanları konu alan bir defteri inceleyerek tesbit etmektedir. Bu defter vasıtasıyla erken dönem Osmanlı hediyeleşme geleneği, hediye verilen eşyalar, lüks anlayışı, spor ve eğlence kültürü, giyim-kuşam alışkanlıkları, okuma kültürü ve okunan kitaplar, günlük kullanılan eşyalar, taşrada Osmanlı şehzadelerinin hizmet kadrosu, armağanların hangi görevliler vasıtasıyla gönderildiği gibi farklı konular hakkında bilgi edinmemiz mümkün olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Şehzadeleri, II. Bayezid, Osmanlı Kumaşları, Oğlan ve Cariye

Abstract: By examining a notebook that lists the gifts of Sultan Beyazid II (1481-1512) to his princes, this article reveals the methods and styles of gift exchange among the Ottoman dynasty members and state officials. The notebook provides rich information not only about the gift exchange tradition in the early Ottoman Empire but also the goods given as gifts, the Ottoman concept of luxury, entertainment and sport culture of the period, dressing fashion, reading culture and the books read, the daily objects used as well as the servant crew of the princes in Anatolia and the officers who delivered the gifts.

Keywords: Ottoman Empire, Ottoman Princes, Bayezid II, Ottoman Fabrics, Servant Boy, Concubine

Giriş

Arapça, yol göstermek, doğru yola ulaştırmak manasına gelen “hidâyet” kelimesinden türeyen “hediye” kelimesi; insanların birbirlerine olan muhabbetlerinin ve dostluklarının bir göstergesi olarak verilen nesne olarak tarif edilir ve muâşeret kuralları gereğince muhatabından karşılık beklemeksizin verilir. Hediyeenin bugün kullandığımız Türkçe karşılığı olan “armağan” kelimesinin kökü bilinmemekle beraber, Oğuzca'dan “armağan-ırmağan” veya “yarmağan” olarak günümüze gelmiş ve muhtemelen Türkçe bir kelimedir. Türkçeden Farsçaya ve Balkan dillerine de geçmiş olan kelime, bugün de kullanılmakta olup kaynaklarda; hediye, peşkeş, bergüzâr, tansuh, tuhaf, tuhfe, atâ, bahşiş, ihsan, nesne, nimet, ögdül, saçı, vd. gibi tekil veya çoğul olarak geçmektedir.¹

¹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C.1*, (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 4.b, 2011), 171, Hediye için bkz. Aynı eser, C.2, s.1254; Ali Bardakoğlu, “Hediye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam*

Hemen hemen tarihin her döneminde görülen hediyeleşme geleneğinin; eski devirlerde takasa dayalı ekonomi kültürünün bir uzantısı olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Daha ileri tarihlerde mesela Eski Ahid'de dini hayatla bağlantılı olarak, sevgi, saygı ve teşekkür ifade eden birçok hediye türünden bahsedilmektedir. Hristiyanlıkla beraber hediye kavramının, seküler ve günümüzdeki anlamına daha yaklaştığı görülmektedir. Alanda çalışanlara göre, Grek ve Roma kültürlerinde de hediyeleşmenin yaygın olduğu ve hediyein daha çok para olarak verildiği belirtilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de hediye alıp-verme hususuna has bir hükme rastlanmaz ancak Neml Suresi'nin 35 ve 36. ayetlerinde Hz. Süleyman'a, Sebe Melikesi tarafından gönderilen hediyelerden ve geri çevrilışinden bahsedilir. Hadis-i Şeriflerde ise hediye ve hediyeleşme ile ilgili son derece ayrıntılı hüküm ve bilgilere ulaşmak mümkündür.²

Hadis-i Şeriflerde bildirildiği üzere; insan kendine iyilik yapma sevme fitratı üzerine yaratılmıştır. Hz. Peygamberimiz (SAV); hediyeleşmenin insanlar arasındaki sevgi ve muhabbeti artırdığını, insanları sehâvete sevk ettiğini, cimrilik, bencillik ve kıskançlık gibi olumsuz duyguları giderdiğini ve rızkı celbettiğini bildirerek Müslümanlara hediyeleşmeyi tavsiye etmiştir.³ Kendisi de aile fertlerine, arkadaş ve sahabeleri ile komşu ülke hükümdarlarına muhtelif hediyeler göndermiştir. Zatına gönderilen hediyeleri helal ve temiz olması kaydı ve sadaka olmamasına dikkat ederek kabul etmiş, mukabilinde muhataplarına hediye ile karşılık vermiştir.⁴ Hediyeleşmenin beraberinde suiistimalleri getirmesi ve rüşvet ile aralarındaki ince çizginin aşılması tehlikesinin bulunması, özellikle zekât memurlarının hediye kabul etmesinin rüşvete ve görevini suiistimale yol açacağını belirtmesi de ayrıca önemli bir noktadır.⁵

Hz. Peygamber (SAV)'den sonraki devirlerde Müslüman devlet adamlarının ve âlimlerin en çok üzerinde durdukları husus hediyein rüşvet ve faize (ribâ) kapı araladığı korkusu olmuştur. Çeşitli vesilelerle söylenen Hadislerde bu konuda uyarılar vardır.⁶ Ömer b. Abdülaziz'in; Hz Peygamber ve Dört Halife devrinde verilen hediyelerin gerçek manada

Ansiklopedisi (DİA), C.17 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 151; Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî*, Haz: Recep Toparlı, (Ankara: TDK Yayınları, 2000), 22, 314, 564, 838, 863; Necdet Öztürk, "Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kayıtları (1299-1500)", *Hediye Kitabı*, Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007), 51; Hediye kelimesinin Arapça olması dolayısıyla, Türkçeyi yabancı unsurlardan arındırma çalışmaları çerçevesinde Türk Dili Tetkik Derneği tarafından 1934 yılında bu kelime yerine 77 yeni kelime teklif edilmiştir. Bkz. Emine Gürsoy Naskali, "Hediyelik Kelimeler", *Hediye Kitabı*, 233-239.

² Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, C.6, (İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş., Tarihsiz), 140,142; Bardakoğlu, agm, 151.

³ "Ziyaretleşin, hediyeleşin, çünkü ziyaret sevgiyi perçinler, hediye de kalpteki (buğz, kin, adavet gibi) kötü duyguları söker atar." İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, C.16, (İstanbul: Akçağ Yayınları), 161.

⁴ "Kime bir kardeşinden talep etmediği halde bir iyilik gelirse, onu kabul etsin, geri çevirmesin. Zira o, kendine Allah'ın gönderdiği bir rızıktır. Hediye, değersiz bile olsa kabul edilmeli."

"Kim size bir iyilik yaparsa ona karşılığını verin, bir karşılık bulamazsanız, ona dua edin. Hatta bilin ki, dua ile ona karşılığını verdiniz." Canan, age, s.162-163. Peygamber (SAV)'e gönderilen ve karşılığında O'nun gönderdiği hediyeler için bkz. Canan, age, 166-169.

⁵ Bardakoğlu, agm, 151.

⁶ "İhsan sıla-i rahme vesile oldukça alın. Dine karşı bir rüşvete dönüşünce sakın hediye kabul etmeyin." "Emirin hediye alması haramdır. Kadının rüşvet alması küfürdür."

"Kim bir din kardeşine şefaateçi olur ve bu şefaatine karşı ücret alırsa riba' kapılarından büyük bir kapıya gelmiş olur." Canan, age, 164.

hediye olduğunu, kendi dönemindekilerin ise rüşvet halini aldığını belirtmesi bu konuda iyi bir örnektir. Bu sebeple âlimler ilerleyen dönemlerde hediye ile rüşvet veya faiz arasındaki ayrım üzerinde ciddi olarak durmuşlar ve karıştırılmasından endişe etmişlerdir. Bu sebeple bazı hükümdarlar, valiler ve çeşitli görevliler kendilerine verilen hediyeleri beytü'l-mâle aktarmışlardır. Ancak devlet başkanına veya görevlilere kendi halkı veya yakınları tarafından hiçbir karşılık beklemeden verilen ve gerçek manada hediye olanların alınabileceği bildirilmiştir. Hediye almasında sakınca görülen ve üzerinde en çok durulan devlet görevlilerinin başında kadılar gelmektedir. Kadıya hediye verenlerin mahkemede herhangi bir davasının bulunmaması önemlidir. Kadılar dostlarından hediye alabilirler ancak bunun kıymeti önemlidir ve çok yüksek değerde olmamalıdır.⁷

Fıkıh literatüründe, hediye ve rüşvet arasındaki tehlikeli sayılan sınırın nasıl anlaşılması gerektiği konusu geniş bir şekilde ele alınıp incelenmiştir. Fıkıhta birçok devlet memuru kadıların dâhil olduğu gruptan kabul edilerek, hediye almamalarının uygun olduğu tercih edilmiştir. Devlet görevlilerinin; hediye alanla veren arasındaki bağa, hediyeleşmenin yol açabileceği suiistimale, hediye getirenin karşıdan beklentilerine dikkat ederek hediye alıp almamaya karar vermesi gerektiği kural olarak belirlenmiştir.⁸ Bütün bu dikkat edilmesi gereken yönlerine rağmen, hediyeleşme tüm doğu toplumlarında ve özellikle Müslümanlar arasında oldukça yaygın bir adet olmuş ve doğrudan bu başlık altında bir külliyyat bile doğmuştur.⁹

Günümüzde yapılan çalışmalara göre armağan veya hediye; tamamen bir toplumsal ilişki sistemi, karşılıklı münasebetlerde bir simge ve harekete geçirici, ilişkileri pekiştiren bir unsur, geleneksel toplumlarda yardımın, hayır işlerinin, cömertliğin, sosyalleşmenin bir simgesi ve toplumsal ilişkilerin temeli, modern toplumlarda ise soğuk çıkar hesaplarının aracı, piyasa ve devletin ardındaki görünmeyen sistem, sosyal ilişkilerin kurucusu, yenileyicisi ve güçlendiricisi, vermek-almak ve karşılığında vermekten oluşan bir dolaşım türü, yerine göre bir araç yerine göre de bir amaç olarak tarif edilmektedir.¹⁰

1. Osmanlılarda Hediyeleşme (Armağan Verme)

İslamiyet'ten önceki birçok Türk devletinde ve Müslüman olan diğer Türk devletlerinde olduğu gibi¹¹ Osmanlı Devleti'nde de hediyeleşme üzerinde ciddiyetle durulan bir konudur. Türk hükümdarları; hanedan mensuplarına, valilere, devlet büyüklerine, âlimlere, halka ve yabancı ülke idarecileriyle temsilcilerine çeşitli vesilelerle resmi veya dini merasimlerde hediyeler ve sadakalar dağıtırdı. Bundan amaç, idarecilerin ve halkın memnuniyetini kazanmak, kendi meşruiyetini temin etmek ve yabancı devletlerle olan iyi münasebeti devam ettirmektir.¹²

Osmanlılarda konuya dair ilk kayıtlar Osman Gazi'nin Bilecik tekfuruna gönderdiği halı, kilim, kuzu, yağ, kaymak, peynir gibi bazı hediyeler ile başlamaktadır. Osmanlı

⁷ Bardakoğlu, agm, 152.

⁸ Canan, age, 170-173, Bardakoğlu, agm, 153.

⁹ Bardakoğlu, agm, 155.

¹⁰ Nebi Özdemir, "Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:4 (2008), 468.

¹¹ Bu konuda bkz. Hüseyin Salman, "Göktürk ve Türgiş Devletlerinin Çin ile Hediyeleşmesi", *Hediye Kitabı*, 1-12; Samira Kortantamer, "Mamluklerde Hediye", *Hediye Kitabı*, 13-32; Yusuf Ayönü, "Bizans'tan Selçuklulara Gönderilen Hediyeler", *Hediye Kitabı*, 35-48.

¹² Kortantamer, agm, 30.

kroniklerinde ve tarihlerinde padişah ve hanedan merkezi bir öneme sahiptir. XIV ve XV. yüzyıl tarihi kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre; bu dönemde hediyeleşme ya padişahların gönderdiklerini konu alır ya da karşı taraftan padişaha sunulan hediyelerle ilgilidir. Şehzadelerin sünnet ve evlilik merasimlerinde sunulan hediyeler bu dönem tarihçileri tarafından özenle kaydedilmiştir. Osmanlı kuruluş döneminde şehzadeler genellikle iyi münasebetlerin devam ettiği komşu beyliklerin kızlarından birisiyle evlendirilirdi. Düğünlerde; halka verilen ziyafet, düğün merasimlerindeki protokol kaideleri, davetlilerin ağırlanması, yapılan izzet ve ikramlar ile fakir-fukaraya verilen hediyeler de dikkat çekti.¹³

1300-1500 arasındaki 200 yıllık dönemde, hediyeleşme padişahlar ile Anadolu beyleri, tabi devlet yöneticileri, İslam hükümdarları ve Osmanlı devlet idarecileri arasında meydana gelmiştir. Bu hediyelerin kıymeti ve işçilik açısından değeri hem o dönemin sosyal ve ekonomik yapısını anlamamıza hem de ülkeler ve kişiler arasındaki düzeyi bilmemize yardımcı olmaktadır. Kuruluş dönemi kaynaklarını inceleyen bilim adamları, bu dönemde padişahların aldığı veya gönderdiği hediyeleri; 1-Giyim-kuşam (hil'at, kaftan, kürk, elbise, ayakkabı, dülbent, kemer, kuşak, kumaş vd.), 2-Ev eşyası (halı, kilim, ibrik, maşrapa, tas, tepsi sürahi vb.), 3-Ziyet eşyaları, 4-Para, 5-Yiyecek, 6- Binik ve yük için kullanılan araçlar, 7-Savaş alet ve edevatı, 8-Oğlan ve cariyeye olarak gruplandırmışlardır.¹⁴

XVI. – XVII. Yüzyıllarda Osmanlı devlet ricaline gelen hediyelerin ekserisi ya hemen ya da bir müddet geçtikten sonra başkalarına dağıtılırdı. Bu durum Osmanlı yönetici sınıfında sık görülen bir hediyeleşme biçimiydi. 1668 tarihinde Halep valisi kendisine bir balyos tarafından gönderilen kırmızı dibayı (atlas, saten dokuma ipekli kumaş) Padişaha hediye olarak göndermişti. Vezirler, paşalar ve valiler görevlerinde başarılı olabilmek için, astlarıyla, üstleriyle ve aynı statüde bulunan diğer görevliler ile iyi ilişkilerde bulunmak mecburiyetindeydi. Hediyeleşme bu grup içerisinde işbirliğinin temin edilmesinde önemli bir vazife görmekteydi. Hediyeye söz konusu olan eşya ise; Osmanlı seçkinleri içerisinde karşı tarafı onurlandırma için en iyi seçenek kabul edilen kumaş veya elbiseydi. Kadifeler, ipekli kumaşlar, altın veya gümüş sırmalı dokumalar her dönemde kabul gören hediyeler arasında önde gelirdi.¹⁵

Günümüze ulaşan bazı arşiv kayıtları; kumaş çeşitlerine göre hiyerarşiyi öğrenmemize de yardımcı olmaktadır. Beylerbeyi makamında bulunan bir paşanın bir donluk yani dokuzar kıt'a olarak sırasıyla; sadece saraya has bir kumaş türü olarak kabul gören *seraser* (ipek üzerine gümüş veya altın iplikle dokuma)den başka, *çatma* (ipekli kadife türü), *benek* (ipekli kumaş çeşidi), *kemha* (kılıbdanlı ağır ipek çeşidi), *atlas* ve *kutnu* tür kumaşları hediye olarak saraya gönderdiği bilinmektedir. Eğer hediye gönderen sancak beyi ise; kumaş ve destar sayısı beşe, küçük sancaklarda ise üçe inerdi. Saraydan şeyhülislam gibi bir din adamına hediye gönderilir ise seçilen kumaşlar genellikle *sof* veya *çuha* türünden olurdu.¹⁶

Osmanlı arşivindeki birçok kaydın belli bir formülasyon dâhilinde yazılmış olması usulünün hediyeler için de söz konusu olması dikkati çekmektedir. Armağanların örf taifesinden mi yoksa ilmiye ricalinden mi geldiği meselesi de kayıtlardan fark edilebilmektedir. Beylerbeyi ve sancak beylerinden gelen hediyeler; lüks kumaşlar yanında,

¹³ Necdet Öztürk, "Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kayıtları (1299-1500)", *Hediye Kitabı*, 49-50, 52-56, *Aşıkpaşazâde Tarihi*'ndeki hediye kayıtları için bkz. 64-71.

¹⁴ Öztürk, agm, 50-51; Daha sonraki yüzyıllarda yabancı devlet adamlarına gönderilen hediyelere bir örnek için bkz. Murat Uluskan, "Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler (1665-1699)", *Hediye Kitabı*, 72-82.

¹⁵ Hedda Reindl-Kiel, "Osmanlıda Hediye (16.-17. Yüzyıl)", *Hediye Kitabı*, 102-104.

¹⁶ Hedda Reindl-Kiel, agm, 104-106.

gümüş sürahi, maşrapa ve tepsi iken, şeyhülislâm, defterdâr ve kazasker gibi ilmiye mensubu olanların hediyeleri arasında kitaplar da dikkati çekerdi. Kitaplar arasında daima bir Kuran-ı Kerim'in bulunması neredeyse bir mecburiyet arz ederdi. Diğer kitaplar arasında en çok hediye edilenler ise; özellikle *Kadı Beyzavî Tefsiri*, *Şehnâme-i Firdevsî*, Nizamî'nin *Hamse'si*, Sa'adi'nin *Gülistan ve Bostan*'ı olarak zikredilebilir.

Saraya beylerbeyi ve sancak beyleri tarafından gönderilen gümüş kaplar ve takımlar bir müddet sonra darphaneye gönderilmekteydi. Bunlar arasında her çeşit içecek takımları, sürahiler, ibrik, leğen, tepsi, gülabdan (içine gül suyu konulan kaplar) ve buhurdanları saymak mümkündür. Çin porselenleri (*Fağfuri*) 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı seçkinleri arasında revaç bulmuştur. Ayrıca cins atlar, atlara ait eğer takımları ve diğer aksesuarlar (gem, eyer, örtü vb.) ile pahalı ve özel silahlar hatta iç çamaşırı ile donlar bile bu hediyeler arasında önemli bir yere sahiptir.¹⁷

Osmanlı sarayında dikkati çeken bir diğer hediyeleşme türü ise “*Nevruz Pişkeşi*” olarak bilinen uygulamadır. Saray müneccimbaşısı yeni yıl için hazırlanan takvimi nevrüz günü, başta padişah olmak üzere çeşitli devlet erkânına sunardı. Buna mukabil kendisine “*Nevruziyye*” adı altında atıyyeler verilir ve samur kürk hediye edilirdi.¹⁸

Sancaklardaki Osmanlı Şehzadelerine Verilen Hediyeler

Osmanlı tarihinde sancağa çıkartılan şehzadeler ve maiyeti için hediye gönderme geleneksel bir uygulamaydı.¹⁹ Bu uygulama şehzadelerin sancağa ilk hareketleri anında yapıldığı gibi, oraya vardıklarında da devam ettirilirdi. Şehzadelere verilen hediyeleri iki grupta değerlendirmek mümkündür. Bunlardan birincisi şehzadelerin ve maiyetinde olanların kişisel ihtiyaçları için gönderilenler, diğeri ise ihtiyaçlara dönük olmaktan ziyade, şehzadelerin yönetici kimliklerini güçlendiren araçlar olarak görülmelidir. Kızıl tuğ, ak börk, altın üsküf ve âlem tahtası bu grup içerisinde.²⁰

Şehzadelerin sancağa çıkarılmaları bir merasimle başlardı. Bu merasimde kendilerine padişahın vekili sıfatıyla veziriazam tarafından tabl, alem ve yeşil bayrak verilirdi. 15 ve 16. yüzyıllarda sancağa gönderilen şehzadelere ilk yolculukları esnasında genellikle altın ve gümüş farklı özellik ve miktarlarda eyer, atların boynuna takılan gerdanlık olan murassa meftul, yine aynı amaç için kullanılan murassa burunluk, bazubend, altın ve gümüş zincirli başlıklar (oyan) hediye olarak verilirdi.

Şehzadelere olduğu kadar onunla beraber sancağa gönderilen validesine, hocasına ve maiyetine de padişahlar tarafından hediyeler verilirdi. Şehzadelerin geçimleri için kendilerine has verilir, maiyetinde bulunan asker ve memurlar için de muhtelif tahsisatlar belirlenirdi. Yapılan çalışmalara göre en çok gönderilen hediyeler; muhtelif elbiseler, kürkler, kaftanlar,

¹⁷ Murat Akgündüz, “Padişah ile Şeyhülislam Arasındaki Hediyeleşmeler”, *Hediye Kitabı*, 134-139; Hedda Reindl-Kiel, agm, 106-110.

¹⁸ Emine Dingec, “Osmanlı Sarayında Eski Bir Türk Geleneği: Yeni Yılda Hediyeleşme”, *Turkish Studies*, 4:8, (2009): 1057-1061.

¹⁹ Osmanlıda Şehzadelik hakkında yapılan monografik çalışma için bkz. Haldun Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004); Ayrıca bkz. Hülya Tezcan, *Osmanlı Sarayının Çocukları*, (İstanbul: Aygaz, 2006); Şehzadelerin sancaklara gönderilmeleri için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri”, *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler, Seçme Makaleler 2*, (İstanbul: YKY, 2012), 215-266. Bu makalenin ilk yayın yeri için bkz. *Belleten*, XXXVI: 156, (1975): 659-696; Tezcan, age, 89-103.

²⁰ Eroğlu, age, 128-130.

ipekli kumaşlar, halı ve kilimler, çeşitli mutfak eşyaları, muhtelif gıda maddeleri, çadır malzemeleri, hayvan takımları, at, deve, katır ve maiyetinde çalışacak olan hizmetçiler olarak sıralanabilmektedir.²¹

2. Sultan II. Bayezid'in²² Şehzadelerine Gönderdiği Armağanlar

Bu çalışmamızın ana meselesini teşkil eden Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Dairesi Başkanlığı tasniflerinde BOA, TS.MA.d. D.10017²³ numarayla kayıtlı olan defterin kayıt başlığı “II. Bayezid tarafından, vali bulunan oğulları Şehinşah, Sultan Ahmed, Sultan Mahmud ve Sultan Korkud'a muhtelif tarihlerde gönderilen hediyeler” olarak yazılmıştır. Adından anlaşıldığı gibi defter şehzadelere gönderilen hediyelere ait olup, sadece başlıkta verilen şehzadeler değil; Alemşah ve Şehzade Selim'e gönderilen hediyeler de defterde kayıtlıdır.

Kapak sayfasında bulunan kayda göre defterin isminin;

“Çelebi Sultânlar Tavvel-Allahu 'Ömrühümâ Hazretlerine Defa'atle Dergâh-ı Mu'allâdan İrsâl Olunan Armağanların Defteridir.”

olduğu görülmektedir. Yine aynı sayfada bu defterin yazılış tarihi;

“Tahriren fi- Evasıt-ı Cemaziye'l-Ahire Sene İsnâ ve Tis'ine ve Semâne Mie”

(Cemaziye'l-Ahir ortaları 892/Haziran başı 1487) olarak kaydedilmiştir. Deftere sırasıyla; Şehinşah, Sultan Ahmed, Sultan Mahmud, Sultan Korkud, Sultan Alemşah ve Selim Şah Çelebi'ye gönderilen hediyeler kaydedilmiştir. Kayıtlar, önce gün sonra hediyelerin kiminle gönderildiğinin²⁴ belirtilmesi ardından da hangi hediyelerin gönderildiğinin yazılması şeklinde verilmiştir.

Defter Türkçe olarak yazılmıştır. Hediye yerine armağan kelimesinin kullanılmış olması da dikkate değer bir husustur.²⁵ Tarih kayıtlarının tamamı yazı ile verilmiştir. Metin transkript edilirken bu tarihler hem Hicri hem de Miladi olarak parantez içerisinde gün-ay-yıl olarak yazılmıştır.

Defterde gönderildiği belirtilen hediyeler sıralandığında genel bir tasnifle şunları görmek mümkündür: Oğlan, cariyeye, şahin, çakır, kıymetli taşlarla bezeli yüzük, çok farklı evsaf ve teknik özelliğe sahip kumaş çeşidi, kuşak, halı, kilim, tepsi, maşrapa, muhtelif konularda yazılmış kitaplar, (özellikle dini kitaplar ve divanlar) nakit para, oğlan ve cariyeler.

Gönderilen armağanlar; ya muhatapların o tarihteki ihtiyaçlarından dolayı ya da kişisel tercihlerinden dolayı şehzadeden şehzadeye farklılık gösterebilmektedir. En çok gönderilen hediye muhtelif kumaş türleri olurken, bir şehzadeye yüzük gönderilmişken, bir diğerine dikkat çekecek miktarda kitap gönderilmiş olması onların ilgi alanlarını görmemize yardımcı olmakta, en azından böyle bir kanaat vermektedir. Bilindiği gibi birçok Osmanlı padişahı ve

²¹ Uzunçarşılı, “Sancağa Çıkarılan...”, 222-225, 232-244.

²² Sultan II. Bayezid'in ailesi için bkz. M. Çağatay Uluçay, “II. Bayezid'in Ailesi”, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, (İstanbul: YKY, 2012), 213-230.

²³ BOA, (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), TS.MA.d. (Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Defterleri,) Gömlek No: 10017.

²⁴ Çaçnıgir, Sipahi Oğlanları, Kapucubaşı, Ahur Kethüdası, Çukadar, Nişancı gibi görevli isimleri görülmektedir.

²⁵ Aslen Arapça olan hediye kelimesi Türkçede bilindiği kadarıyla ilk defa *Atabetü'l-hakâyık'ta* kullanılmıştır. Yani 12. yüzyıldan beri Türklerin kullandığı bir kelimedir. İlk defa *Divan-ı Lügati't-Türk'te* “armagan” ve “yarmakan” şeklinde geçen kelime ise Osmanlı Türkçesinde nadiren hediye karşılığında kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde öz Türkçe bir kelime olarak TDK tarafından hediye kelimesinin yerine teklif edilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Bkz. Mesut Şen, “Eski ve Orta Türkçede Hediye Kelimeleri”, *Hediye Kitabı*, 240-243.

şehzadesi ilme ve sanata çok kıymet vermişler ve o alanlarda da kendilerini yetiştirmişlerdir. Çağına göre çok yüksek bir âlim olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulan Şehzade Korkud'un ilmi yönü ve kitaplara olan düşkünlüğü bu çalışma ile bir kez daha teyid edilmiştir.²⁶ Onun bu yönünü kendisine gönderilen kitaplardan kolayca anlamak mümkün olmaktadır. Keza Sultan Ahmed'in de kitaplara ve ilme düşkün olduğu ona gönderilen hediyeler arasında bulunan kitaplardan anlaşılabilir.

Gönderilen armağanlar arasında en kıymetli olanlar arasında 4 adet yüzük öne çıkmaktadır. Şehzade Şehinşah'a ulaştırılan bu yüzükler; elmas, lal, yakut ve zümrüt kaşlı olarak imal edilmişlerdir. Şehinşah'dan başka bir şehzadeye bu tarz bir hediye gönderilmemiştir. Bir başka dikkat çeken husus, nakit para olarak bir şehzadeye 100 akçe gönderilmiş olmasıdır. Olası bir talep üzere gönderilmiş olması muhtemel görünen para da dikkat çeken bir hediyedir.

Osmanlı hanedan mensuplarının birçoğunun tutkunu olduğu av merasimleri Osmanlı tarihçileri için önemli bir husus teşkil eder. Enderun'da 15. yüzyıldan itibaren avlarda kullanılan yırtıcı kuşların yetiştirildiği bir *Şahinciler Bölüğü*'nün varlığı bilinmektedir.²⁷ Bu tutkunun izlerini gönderilen hediyeler arasında görmek mümkündür. Defterde iki şehzadeye *çakır* ve *şahin* cinsi yırtıcı kuş gönderilmiştir.

Deftere göre hediyeleri yerlerine ulaştıran görevlilerin rastgele seçilen kişiler olmadığı anlaşılmaktadır. *Çakırcıbaşı*, *Çaşnıgir*, *Sipahi Oğulları*, *Kapucubaşı*, *Kapucu*, *Ahur Kethüdası*, *Çukadar*, *Nişancı*, *Ağa*, gibi tabirler bu insanların hususi görevlilerden seçildiğini gösteren verilerdir.

Bu hediyelere ait bilgi ve izahat çalışmamızın ekleri kısmında metin altına dipnot olarak verilmiştir.

3. Sonuç

Hediyeleşmenin, hem insani hem de ictimai ilişkilerin gelişmesinde, insanlar arasında karşılıklı muhabbet ve dostluk ortamının tesis edilmesinde önemli bir katkısı vardır. Osmanlı toplum yapısı içerisinde ve devlet ricali arasında hediyeleşme; hem toplumu bütünleştiren bir vazife görmüş hem de her grubun üyelerinin kendi arasındaki birlikteliği arttırıcı bir görev ifa etmiştir.

Osmanlı padişahının görevlilere verdiği, devlet adamlarının kendi aralarında alıp-verdikleri veya padişahların kendi çocuklarına verdikleri hediyeleri de bu açıdan değerlendirmek mümkündür. Şehzadeler ile padişahlar arasındaki hediyeleşmenin bir yandan aralarındaki münasebeti pekiştirmiş olması akla gelmekle beraber, aslen var olan düzenin ve usulün muhafazası için yapılmış mutad bir uygulama olduğu daha akla yatkın bir seçenek olarak ön plana çıkmaktadır.

Armağanlar içerisinde en çok dikkati çeken kumaşlar her türden elbise ve giyecek için kullanılmış olup, bunlar içerisinde özellikle Bursa'da imal edilenler ön plana çıkmaktadır. Bursa'nın Osmanlı dokuma sanayiinin başkenti olması o dönem için de geçerli bir husus olarak belirginleşmektedir.

Bu küçük defterin içeriğinde bulunan armağanlara bakıldığında; dönemin ihtiyaç maddelerini, giyim kültürünü, lüks anlayışını, mutfak malzemelerini, sergi eşyalarını, okuma

²⁶ İ. H. Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkud", *Osmanlı Hanedanı Üzerine İncelemeler, Seçme Makaleler 2*, (İstanbul: YKY, 2012), 202-206.

²⁷ Hülya Tezcan, *Osmanlı Sarayının Çocukları*, (İstanbul: Aygaz, 2006), 205-207; Mustafa Nuri Türkmen, "Osmanlıda Av Seferleri", *Acta Turcica*, 1:1, (2009): 22-32.

alışkanlıklarını, spor ve eğlence geleneğini ve günlük işlerde kullanılacak olan hizmet erbabı insanları ilk bakışta görmek mümkün olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı hediyeleşme kültürünün yüzlerce yıl aynı şekilde kalmış olması ihtimali de genellikle hemen fark edilebilecek hususlardan olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında bu Osmanlıların teşrifata verdiği önemi göstermesi açısından vurgulanması gereken bir noktadır. Yani aslında verilebilecek hediyeler bellidir ve bu böylece uzun zaman devam etmiş benzerdir. Çünkü Osmanlı iktisadi zihniyeti, reyanın uyması gerekli olan yükümlülükleri hanedan üyeleri için de zorunlu kılmıştır. Lüks tüketimi sınırlamak, alışkanlıkları muhafaza etmek ve israftan kaçınmak bu zihniyetin temel ilkeleridir. Bu gün Osmanlı kumaşlarının veya süs eşyalarının çok muhteşem ve gizemli görünmesinin sebebi bize göre bir algı meselesidir. Bu algının sebebi muhtemelen o ürüne verilen emek neticesinde ortaya çıkan kalite, gösteriş ve ürünün insan ihtiyacı için üretilmiş olmasıdır. Pek tabidir ki tarihi sürecin o ürüne kazandırdığı gizem de gözden kaçırılmamalıdır.

4. Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BOA, (*Başbakanlık Osmanlı Arşivi*), TS.MA.d. (*Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Defterleri*), 10017, Evasıt-ı C. 892.

Tetkik Eserler

Ahmet Vefik Paşa. *Lehçe-i Osmânî*, (Haz: Recep Toparlı), Ankara: TDK Yayınları, 2000.

Akgündüz, Ahmet. *Osmanlı'da Harem*, İstanbul: OSAV, 1995.

Akgündüz, Murat. "Padişah ile Şeyhülislam Arasındaki Hediyeleşmeler", *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine) Naskali – Aylin Koç), s.134-139, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.

Ateş, Ahmet. "Nîzamî", *İA*, C.9, ss.318-327, İstanbul: MEB, 1988.

Ayönü, Yusuf. "Bizans'tan Selçuklulara Gönderilen Hediyeler", *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.35-48, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C.1-2, İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 4.b, 2011.

Bardakoğlu, Ali. "Hediye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.17, 151-155, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.

Batur, Zekerya ve Beştaş, Merve. "Divanu Lügat'it Türk'te Çocuk Dünyası ve Çocuk Eğitimi", *Turkish Studies*, 6:2 (2011): 247-262.

Canan, İbrahim. *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, C.16, İstanbul: Akçağ Yayınları.

Dingeç, Emine. "Osmanlı Sarayında Eski Bir Türk Geleneği: Yeni Yılda Hediyeleşme", *Turkish Studies*, 4:8, (2009): 1055-1073.

Eroğlu, Haldun. *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

Hızlı, Mefail. "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17:1 (2008): 25-46.

Huart, CL. "Kâtibî", *İA*, C.6, ss.439, İstanbul: MEB, 1993.

Kortantamer, Samira. "Memluklerde Hediye", *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.13-32, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.

Naskali, Emine Gürsoy. "Hediyelik Kelimeler", *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.233-239, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.

Okumuş, Ömer. "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, C.7 ss.94-99, İstanbul: 1993, Diyanet Vakfı Yay., 1993.

- Özdemir, Nebi. “Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:4 (2008), 467-480.
- Öztürk, Necdet. “Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kayıtları (1299-1500)”, *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.49-71, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I-III*, İstanbul: MEB, 1993.
- Reindl-Kiel, Hedda. “Osmanlıda Hediye (16.-17. Yüzyıl)”, *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.102-111, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Ritter, H. “Fırdevsî”, *İA, C.4*, ss. 643-649, İstanbul: MEB, 1993.
- Ritter, H. “Hâfız”, *İA, C.5/I*, ss.65-71, İstanbul: MEB, 1993.
- Salman, Hüseyin. “Göktürk ve Türgiş Devletlerinin Çin ile Hediyeleşmesi”, *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.1-12, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Sertoğlu, Midhat. *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul: Enderun, 1986.
- Şen, Mesut. “Eski ve Orta Türkçede Hediye Kelimeleri”, *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.240-259, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Tezcan, Hülya. *Atlaslar, Atlası: Pamuklu, Yün ve İpek Koleksiyonu*, İstanbul: YKY, 1993.
- Tezcan, Hülya. *Osmanlı Sarayının Çocukları*, İstanbul: Aygaz, MAS Matbaacılık, 2006.
- Türkmen, Mustafa Nuri. “Osmanlıda Av Seferleri”, *Acta Turcica*, 1:1, (2009): 22-32.
- Uluçay, M. Çağatay. “II. Bayezid’in Ailesi”, *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*, s.213-230, İstanbul: YKY, 2012. [Bu makalenin ilk yayınlandığı yer. *TD, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi) X/14*, Eylül 1959, s.104-124.]
- Uluskan, Murat. “Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler (1665-1699)”, *Hediye Kitabı*, (Haz: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç), s.72-82, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “II. Bayezid’in Oğullarından Sultan Korkud”, *Bellekten*, XXX:120, (1966): 539-601. [Sonradan yayınlandığı yer. *Osmanlı Hanedanı Üzerine İncelemeler, Seçme Makaleler 2*, s.157-214, İstanbul: YKY, 2012.]
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri”, *Bellekten*, XXXVI: 156, (1975): 659-696. [Sonradan yayınlandığı yer. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri”, *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler, Seçme Makaleler 2*, s. 215-266, İstanbul: YKY, 2012.]
- Ünal, Mehmet Ali. *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma, 2011.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Akaidü’n-Nesefî” *DİA*, 2, ss.217-219, İstanbul: 1989, Diyanet Vakfı Yay.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur’an Dili, C.6*, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş., Tarihsiz.

<i>kadifeden</i>	<i>altun düğmesiyle</i>		
<i>Tebisi</i> 4	<i>Kısd? Halı 10</i> ? 4 <i>lâzî 6</i>	<i>Bursa'nun</i> <i>altunlu kadifesi</i> ³⁴ 6: <i>Çatma 2, Benek 4</i>	<i>Bursa'nun</i> <i>alaca kadifesi</i> ³⁵ 4
<i>İplik kadife</i> 6	<i>Yezdî kemhâ</i> 4	<i>Asurî kemhâ</i> 8	<i>Yekrenk kemhâ</i> ³⁶ 8

İhdâ ve Tis'ine ve Semâne Mie Saferinin on altıncı gününde (16.02.891/21.02.1486)
Kapucu Başı Nasuh elinden:

Nakid *Kotaz-t*³⁷
Yüzbin Akçe *bahrî ... küt'a*

[1b] Sultan Ahmed Tavve'l-Allahü 'Ömrühu Hazretlerine Defa'atle İrsâl Olunan Armağandır ki Zikrolunur:

Sitte ve Semânine ve Semâne Mie Şa'banının on yedinci gününde (17.08.886/11.10.1481)
Çakırcıbaşı Mahmud elinden:

4 Nefer oğlan

Seb'a ve Semânine ve Semâne Mie Zi'l-ka'desinin on dokuzuncu gününde
(19.11.887/30.12.1482) sipahi oğlanlarından Hasan Ağa elinden:

7 nefer oğlan *5 çakır* *4 şahin*

Semân ve Semânine ve Semâne Mie Zi'l-ka'desinin dördüncü gününde
(04.11.888/04.12.1483) gönderilmiştir:

³³ 15. ve 16. Asırlarda mirahurların giyim tarzında yapılmış ve bu isimle bilinen bir elbise türü. Bkz. Uzunçarşılı, agm, 246.

³⁴ Bursa kadifeleri meşhur olmuş bu dönemde, Çatma muhtelif elbiselik ve döşemelik kumaş türü. Bursa, Üsküdar, Frenk çatması gibi türleri vardır. Benek ise, üzerine muhtelif büyüklüklerde yuvarlak şekiller işlenmiş ipekli kumaş veya atlas zemin üstüne sırma işlemeli kadife kumaş olarak tavsif edilmektedir. Bkz. Ünal, age, 105-106, 162; Uzunçarşılı, agm, 245-246; Hülya Tezcan, *Atlaslar, Atlası: Pamuklu, Yün ve İpek Koleksiyonu*, (İstanbul: YKY, 1993), 30-33.

³⁵ Birkaç renkli iplik veya ipekten dokunmuş elbiselik kumaş türü. Başka bir tarife göre; Kırmızı zemin üzerine sarı çubukları olan pamuklu bir kumaş türü. Pamuklu alaca ve ipekli alaca diye türleri vardır. Tire, Erzincan, Halep, Bursa, Manisa, Kastamonu alacaları meşhurdu. Ayrıca Mısır, Şam, İran (Yezdî), Hind'de de dokunanları meşhurdu. Bkz. Ünal, age, 30; Uzunçarşılı, agm, 245.

³⁶ Atlas ve kutnu gibi kıymetli, havsız, kılbdanlı bir ağır ipekli kumaş türü. Altın ve gümüş teller ile nakışlı olarak dokunurdu. Osmanlılarda en bilinenleri İstanbul ve Bursa'da dokunurdu. Asuri, Yezdi, Yekrenk, Peşurî gibi türleri vardı. Pakalın, age, C.II, 241; Ünal, age, 394; Tezcan, age, 31-34; Yine Tezcan, *Osmanlı Sarayının Çocukları*, 226-229, 249-250.

³⁷ Hayvanların başına geçirilen hotoz, kotaz. Uzunçarşılı, agm, 247; Aslı kotaz, kaytaz. Tataristan'da yetişen uzun kıllı bir öküz türü. Kuyruğundan tuğ ve atların boğazına takılan kotaz yapılırdı. Kadınların başlarına giydikleri başlığa da denilir. Bazı kuşlara da hotozlu kuş denir. Ahmet Vefik Paşa, age, 181; Ünal, age, 325.

<i>Şehnâme</i> ³⁸ ve <i>Divân-ı Kâsım</i> der yek cild	<i>Divân-ı Hâfız</i> ³⁹ ve <i>Divân-ı Kâtibî</i> ⁴⁰ der yek cild	<i>Külliyyât-ı 'Amâlî</i> Cild	<i>Divân-ı Câmî</i> ⁴¹ Cild
---	--	-----------------------------------	---

<i>Divân-ı Şeyh</i> <i>Kemâl Cild</i>	<i>Kemân bâhâ</i> ⁴² beş kabza?	<i>Oğlan 10 nefer:</i> <i>Üsküfî</i> ⁴³ 2 nefer <i>Takyelü</i> ⁴⁴ 8 nefer
--	---	---

Tis'a ve Semânine ve Semâne Mie Ramazanının on sekizinci gününde (18.09.889/09.10.1484) Ahur Kethüdası Muhammed Çelebi elinden:
Oğlan 10 nefer *Cevârî 10 nefer*

İhdâ ve Tis'ine ve Semâne Mie Muharreminin üçüncü gününde (03.01.891/09.01.1486) Çukadâr Hüseyin nam çasnıgır elinden gönderilendir:

<i>Eğîn çukası frengî</i> <i>kırmızı ağı altunlu</i> 1	<i>Emîrahurî kaftan</i> <i>kırmızı şal-ı frengî</i> <i>kadifeden altunlu</i> <i>düğmesiyle</i>	<i>Oğlan</i> 10 nefer	<i>Maşraba-i</i> <i>memzûc</i> 4	<i>Tebî</i> 4
--	---	--------------------------	--	------------------

<i>Kısd? Halı 10:</i> <i>Hotinî 4</i> <i>Lazî 6</i>	<i>Bursanun benek ve çatma</i> <i>altunlu kadifeleri</i> <i>altı donluk:</i> <i>çatma 2</i> <i>benek 4</i>	<i>Bursanun alaca</i> <i>kadifesi</i> 4	<i>İplik</i> <i>kadife</i> 6
---	--	---	------------------------------------

<i>Yezdî kemha</i> 4	<i>Asurî</i> 8	<i>Yekrenk</i> 8
-------------------------	-------------------	---------------------

[2a] İrsâli Ahmed Çelebi Tâle Bekâhu

³⁸ Firdevsi'nin Şehnamesi. İran ve Türk edebiyatında kahramanlık mesnevileri için en büyük örnek kabul edilen eser. Bkz. H. Ritter, "Firdevsî", *İA*, C.4, (İstanbul: MEB, 1993), 643-649.

³⁹ Hafız Şemseddin Muhammed Şirazî tarafından yazılmış divan. Hafız, İran'ın en meşhur gazel şairlerinden birisidir. Bkz. H. Ritter, "Hâfız", *İA*, C.5/I, (İstanbul: MEB, 1993), 65-71.

⁴⁰ Şemseddin Muhammed b. Abdullah (Ö. 1436) Kâtibî, İranlı meşhur bir şair. Bkz. CL. Huart, "Kâtibî", *İA*, C.6, (İstanbul: MEB, 1993), 439.

⁴¹ İran'da 15. Asırda yetişmiş Nakşibendiye'ye mensup alim, şair, mutasavvıf ve mütefekkindir. Fatih Sultan Mehmed ile haberleşmiş, Bizde Câmî diye meşhur olmuş, bazı eserleri medreselerde okutulmuştur. Bkz. Ömer Okumuş, "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, C.7 (İstanbul: 1993, Diyanet Vakfı Yay.), 94-99.

⁴² Kapıkulu piyadelerine senede bir defa yay bedeli olarak ödenen para. Nefer ve zabıt başına otuz akçe verilirdi. Bkz. Pakalın, age, C.II, 239.

⁴³ Yeniçeri serpuşlarından birine verilen ad. Börk gibi keçeden imal edilir ancak onun gibi arkaya yatırması bulunmazdı. Bkz. Ünal, age, 707.

⁴⁴ Takkeli.

İhdâ ve Tis'îne ve Semâne Mie Saferinin altıncı gününde (06.02.891/11.02.1486) Tace'd-din Bey elinden:
Envâi divanlardan dokuz cild kitab.

İhdâ ve Tis'îne ve Semâne Mie Saferinin yirmi dokuzuncu gününde (29.02.891/06.03.1486) Tace'd-din Bey elinden:

<i>Memzûc maşraba</i>	<i>Tebşi</i>	<i>Hotinî ..... halı</i>
1	2	4

Sultan Mahmud Tâle Bekâhu Hazretlerine Defa'atle İrsâl Olunan Armağanlardır ki Zikrolunur:

Tis'îne ve Semâne Mie Ramazanının sekizinci gününde (08.09.890/18.09.1485) Tâvaşî Sinân Ağa ile irsâl olunandır:
Oğlan 6   *Câriye 5*

Tis'îne ve Semâne Mie Ramazanının on beşinci gününde (15.09.890/25.09.1485) Ahur Kethüdası Muhammed Çelebi ile irsâl olunandır:

<i>Eğin çukası frengî</i>	<i>Emirahûrî frengî</i>	<i>Oğlan 5</i>	<i>Maşraba-i</i>	<i>Tebşi</i>
<i>kırmızı ağır altunlu</i>	<i>kırmızı şal kadifeden</i>	<i>nefer</i>	<i>memzûc</i>	2
<i>kadifeden</i>	<i>altun düğmesiyle</i>		2	
1	1			
.....	<i>Bursa'nun</i>	<i>Bursa'nun</i>	<i>Yezdî kemha</i>	<i>Pişûrî⁴⁵</i>
6	<i>benek altunlu</i>	<i>alaca kadifesi</i>	2	4
<i>Dutbanî 2</i>	<i>kadifesi 2</i>	2		
<i>Lâzî 4</i>	<i>donluk</i>			

Yekrenk kemha
4

İhdâ ve Semânine ve Semâne Mie Cemaziye'l-evvelinin on sekizinci gününde (18.05.881/08.09.1476)⁴⁶ Sinân Ağa elinden irsâl olunandır:

<i>Eğin çukası</i>	<i>Emirahûrî frengî kırmızı şal</i>	<i>2 oğlan</i>	<i>2 cariye</i>
<i>Ağır altunlu kırmızı</i>	<i>kedifeden yezdî kemha astarı</i>		
<i>kadifeden</i>	<i>ile altun düğmesiyle</i>		
1	1		
<i>Maşraba-i</i>	<i>Kısd halı</i>	<i>Bursa'nun benek</i>	<i>Bursa'nun alaca</i>
<i>memzuc</i>	6:	<i>altunlu kadifesi</i>	<i>Kadifesi 2</i>
2	<i>Hotinî 2</i>	<i>2 donluk</i>	<i>Donluk</i>
	<i>Lâzî 4</i>		

⁴⁵ Pişaverî'den bozmadır. Pakistan'ın Afgan sınırındaki bir şehri buraya nisbetle anılan bir kumaş türü.

⁴⁶ Verilen tarihin yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır. Şehzade Mahmud'un doğum tarihi kaynaklarda 1474-75 olarak geçmektedir.

<i>İplik kadife</i> 4 donluk	<i>Yezdi kemha</i> 2 donluk	<i>Peşuri</i> (peşaveri) 4	<i>Yekrenk</i> 4
---------------------------------	--------------------------------	----------------------------------	---------------------

[2b] Sultan Korkud⁴⁷ Tavve'l-Allahü 'Ömrühuya Defa'atle İrsâl Olunan Armağandır ki Zikr Olunur:

<i>Eğîn çukası</i> <i>Kırmızı frengi ağır</i> <i>altunlu kadifeden</i> 1	<i>Emirahûri</i> <i>Bursa'nun çatma kadifesinden</i> <i>altunludur. Yezdi kemha astarı ile</i> <i>altun düğmesiyle</i> 1	<i>Oğlan</i> 6 nefer	<i>Maşraba-i</i> <i>memzuc</i> 2 4 maşraba
<i>Tebşi</i> 2	<i>Kısd halı 10:</i> <i>Hotinî</i> 2 <i>Lâzi</i> 8	<i>Bursa'nun benek</i> <i>altunlu kadifesi</i> 2 <i>donluk</i>	<i>Bursa'nun</i> <i>alaca kadifesi</i> 2 donluk
<i>Yezdi kemha</i> 2	<i>Asurî</i> 4	<i>Yekrenk</i> 4	<i>İplik kadife</i> 4 <i>donluk</i>

Tis'üne ve Semâne Mie Zi'l-ka'desinin on üçüncü gününde (13.11.890/21.11.1485) Korkud Çelebi Tale Bekahunun kendü nişancısı elinden irsâl olunandır:

<i>Kitâb</i> <i>İsfehânî ve Şerh-i</i> <i>'Akaid'⁴⁸ 1 cild</i>	<i>Kitâb</i> <i>Şerh-i Metâli'⁴⁹</i> <i>1 cild</i>	<i>Kitâb</i> <i>Hâşiyeye-i Metâli'</i> <i>1 cild</i>	<i>Kitâb</i> <i>Muhtasar 1</i> <i>cild</i>	<i>Kitâb</i> <i>Hamse-i Nizâmî'⁵⁰</i> <i>1 cild</i>
---	---	--	--	--

[3a] Sultân 'Alemsâh Tavve'l-Allahü 'Ömrühu Hazretlerine İrsâl Olunandır:

Tis'une ve Semâne Mie Şa'banının yirmi dördüncü gününde (24.8.890/05.09.1485) Kapucu İlyâs nâm kul elinden irsâl olunandır:

<i>Eğîn çukası frengi</i> <i>kırmızı ağır altunlu</i> <i>kadifeden</i>	<i>Emirahûri kırmızı</i> <i>frengi şal kadifedir</i> <i>altun düğme ile</i>	<i>Dülbend</i> <i>a'lâ</i> 1	<i>Kotâz siyah</i> 1
--	---	------------------------------------	-------------------------

⁴⁷ Şehzade Korkud için bkz. Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkud", *Osmanlı Hanedanı Üzerine İncelemeler, Seçme Makaleler* 2, (İstanbul: YKY, 2012), 157-214.

⁴⁸ Aka'idü'n-Nesefî'ye yapılan şerhlerin içinde en meşhuru olup Allame Taftézânî tarafından yazılmıştır. Bkz. Yusuf Şevki Yavuz, "Akaidü'n-Nesefî" *DİA*, 2, (İstanbul: 1989, Diyanet Vakfı Yay.), 217-219.

⁴⁹ "Şerh-i Metâli": Selçuklu müderrisi Kadı Siraceddin Mahmut Urmevî'nin (1198-1283) "Metâliü'l-Envâr" adlı eserin şerhidir. Bu esere Şemsettin İsfehânî (-1289), Seyyid Şerif Cürçânî, Kadı Beydâvî, Şemsettin Sivasî (-1597), Kutbuddin Muhammed Râzî (-1364), Hacı Paşa ve Yanyalı Esat Efendi'nin şerhleri ile Kara Dâvûd b.Kemal'in (-1541) hâşiyeleri meşhurdur. Bkz. Mefail Hızlı, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17:1 (2008): 29.

⁵⁰ Mesnevi şeklinde beş kitaptan oluşan eserlere verilen isim olup, bunların en meşhuru Genceli Nizâmî'nin *Penç Genç* (Beş Hazine) isimli eseridir. Bkz. Ünal, age, 290; Ahmet Ateş, "Nizâmî", *İA*, C.9, (İstanbul: MEB, 1988), 318-327.

<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Yezdî altunlu kemha</i> <i>1 kuşak</i>	<i>Altunlu çatma kadifeden</i> <i>1 at 'abalısı</i>

[3b] Selim Şâh Çelebî Tavve'l-Allahü 'Ömrühu Hazretlerine Defa'atle İrsâl Olunan Armağandır ki Zikr Olunur:

Tis'une ve Semâne Mie Şa'banının yirmi dördüncü gününde (24.8.890/05.09.1485) Kapucu İlyâs ile irsâl olunmuş:

<i>Eğîn çukası ağır</i> <i>altunlu kırmızı frengî</i> <i>kadifeden</i> <i>1</i> <i>Altunlu kemhâdan</i> <i>1 kuşak</i>	<i>Emirahûrî kırmızı</i> <i>frengî şal kadifeden</i> <i>altun düğmesiyle</i> <i>1</i> <i>Çatma altunlu kadifeden</i> <i>1 at 'abâlısı</i>	<i>Dülbend</i> <i>a'lâ</i> <i>1</i>	<i>Kotaz</i> <i>siyah</i> <i>1</i>
---	--	---	--

İsnâ ve Tis'une ve Semâne Mie Rebiu'l-evvelinin onuncu gününde (10.03.892/06.03.1487) Çırâk nâm kapucu ile irsâl olunandır ki zikr olunur:

<i>Bursa'nun çatma</i> <i>altunlu kadifesi</i> <i>2 donluk</i>	<i>Bursa'nun benek</i> <i>altunlu kadifesi</i> <i>2 donluk</i>	<i>Frengî altunlu kemhâ</i> <i>Bursa arşunuyla on altı</i> <i>buçuk arşun:</i> <i>Çatma 2 donluk</i> <i>Benek 1 donluk</i>	<i>Yezdî kemhâ</i> <i>3 donluk</i>
--	--	--	---------------------------------------